ANαliZA

časopis za kritično misel

Letnik 6, številka 4, april 2003 · ISSN 1408-2969

FILOZOFIJA SAULA KRIPKEJA

Andrej Ule

Ali je identiteta res nujna?

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

Citiranje: Andrej Ule, »Ali je identiteta res nujna?«, *Analiza: časopis za kritično misel* 6, št. 4 (2002): 104–111.

To delo je objavljeno pod licenco Creative Commons Priznanje avtorstva 4.0 Mednarodna (CC BY 4.0), https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sl.

Izdajatelj: Društvo za analitično filozofijo in filozofijo znanosti, Ljubljana.

Elektronska različica je bila leta 2026 rekonstruirana iz izvirnih stavnih datotek in preverjena s tiskano izdajo. Številke strani ustrezajo tiskani izdaji; prelomi strani znotraj prispevka se lahko nekoliko razlikujejo.

Andrej Ule
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

ALI JE IDENTITETA RES NUJNA?

Sestavek obravnava problem nujnih identitet, tj. vprašanje, ali so resnično vse identitete nujne. Skušam najti logični dejavnik, ki bi blokiral znano izpeljavo te trditve (Marcus, Quine, Kripke idr.) in ponudim razlikovanje med realno in imensko identiteto. Prva je identiteta stvari, druga je identiteta pomenjanja. Prva zadeva vse *lastnosti* stvari, druga pa vse *predikate določenega jezika*, ki se posredno ali neposredno nanašajo na kako stvar. Realna identiteta dopušča le substitucijo imen v lastnostnih predikatih, imenska identiteta pa v vseh predikatih danega jezika. Realna identiteta na splošno ni nujna, saj predikat "*nujno* ($x = a$)", ki nastopa v izpeljavi trditve, da so identitete nujne, ne izraža lastnosti stvari, temveč označuje način pripadanja lastnosti ($x = a$) vsem vrednostim spremenljivke x. Zato predikata "*nujno* ($x = a$)" ne moremo uporabiti v dokazu. Vprašanje, ali je kaka identiteta kontingentna ali nujna, je vprašanje ontologije ali semantike, ne pa formalno logično vprašanje. Vprašanje, ali je identiteta realna ali nominalna, je empirično oziroma ontološko empirično in ne logično.

Ključne besede: identiteta, nujnost, substitucija, lastnost, predikat.

Saul Kripke in mnogi drugi sodobni logiki na splošno verjamejo in dokazujejo, da je vsaka identiteta nujna identiteta (Kripke, 1971). Torej stavek ($a = b$) logično implicira *Nujno* ($a = b$); simbolno zapisano: đ– ($a = b$) ⊃ □($a = b$). Dokaz te trditve je razmeroma enostaven, mislim, da ga je najprej podala Marcuseva v nekem svojem sestavku (Marcus, 1961). Gre pa takole. Privzemimo osnovni zakon identitete, namreč

(I_1) $a = b \supset (Fa \supset Fb)$.

Ta zakon pove, da imata enaki stvari enake (oziroma iste) lastnosti (Leibnizov zakon o neločljivosti identičnega), pravzaprav še več, da enakim stvarem lahko pripišemo enake predikate. Ta dodatek dobimo tedaj, če je predikat Fx lahko katerikoli logično smiseln predikat v izbranem jeziku J. Ta zakon lahko pišemo v kvantificirani obliki:

(I_2) $(\forall x)(\forall y)[(x = y) \supset (Fx \supset Fy)]$.

Obe formulaciji zakona identitete privedeta do dokaza o nujnosti identitet. Vzemimo predikat "*Nujno*, da $a = x$". Ta predikat je gotovo logično smiseln in to v vsakem jeziku, ki dopušča govor o nujnosti, možnosti ipd., skratka modalne

izraze. Če postavimo sedaj izbrani Fx [$= \Box(a = x)$] v zakon (I_1), dobimo:

(I_3) $a = b \supset [\Box(a = a) \supset \Box(a = b)]$.

Če predpostavimo, da $a = b$, potem po pravilu *modus ponens* iz (I_2) izhaja $\Box(a = a) \supset \Box(a = b)$. Toda $\Box(a = a)$ je trivialno resnično, saj je samoidentiteta logični zakon. Iz $\Box(a = a)$ in $\Box(a = a) \supset \Box(a = b)$ zopet po pravilu *modus ponens* dobimo $\Box(a = b)$. Tako dokažemo, da iz $a = b$ logično izhaja $\Box(a = b)$ oziroma da je $(a = b) \supset \Box(a = b)$ logično nujna implikacija. Torej velja za vsak a in b, tako da lahko trdimo tudi splošni stavek

(I_4) $(\forall x)(\forall y)[(x = y) \supset \Box(x = y)]$.

V tej obliki navaja to ugotovitev tudi Kripke (1971).

Na prvi pogled se zdita (I_3) in (I_4) nenavadna, saj iz njiju izhaja, da so poljubne identitete nujne. Vzemimo, na primer, identiteto "*Hesperus = Phosphorus*", ki jo navaja tudi Kripke (v slovenščini bi imeli prevod "*Danica = Večernica*"). Ta identiteta se ne zdi nujna, saj je vendar čisto empirična, poleg tega so ljudje zanjo izvedeli šele pred nekaj tisočletji (Sumerci, na primer, še niso vedeli zanjo, pač pa Babilonci). Kako lahko trdimo, da je to nujna identiteta. Kripke se sklicuje na Davida Wigginsa, ki je obravnaval pet odgovorov na to ugotovitev in je vse zavrnil (Wiggins, 1965). Strinja pa se z tisto reakcijo, ki pravi, da je z navedenim zakonom vse v redu, če predpostavimo, da velja za *lastna* imena. Tu je na tihem dodano še to, da predpostavimo, da identiteta (v pravem pomenu) velja le za lastna imena. Kripke raje govori o *togih označevalcih*, tj. o imenih, ki v vseh možnih svetovih pomenijo isti predmet, oziroma o imenih, ki v vseh protidejstvenih okoliščinah, ki si jih lahko zamišljamo na bazi realnega sveta[1], označujejo isti predmet. Če se strinjamo s to reakcijo, potem imamo v našem primeru dve možnosti:

- Če se ne strinjamo s trditvijo, da je identiteta "*Danica = Večernica*" nujna identiteta, potem moramo zavreči predpostavko, da gre sploh za identiteto, to pa zato, ker "*Danica*" in "*Večernica*" nista pravi lastni imeni, temveč kontingentna opisa nekega nebesnega telesa. V resnici ne gre za njuno identiteto, temveč za neke vrste ekvivalenco, ki pa ne dopušča ekvivalentnih substitucij obeh opisov v poljubnih predikatih Fx (tj. substitucij na mesto proste spremenljivke x, ki ohranjajo resničnostno vrednost stavkov).
- Če se strinjamo z trditvijo, da gre vendarle za nujno identiteto, potem moramo razlikovati med empirično naravo spoznanja te identitete in logično-ontološko

[1] To je pomembna omejitev, kajti če bi si lahko zamišljali irealne protidejstvenike na bazi fantazijsko umišljenih svetov, potem bi hitro prišli do situacij, ko bi kako "običajno" ime, vzeto iz realnega sveta, lahko označevalo nekaj povsem drugega, kot označuje v realnem svetu. Če bi dopustili protidejstvenike tipa "Če bi bil Conan Doyle Sherlock Holmes, potem bi bil roman 'Baskerwillski pes' avtobiografska zgodba", potem bi dopustili tudi možnost, da je Conan Doyle neka čisto druga, in to umišljena oseba, kot je dejansko bil, torej bi dopustili situacijo, ko ime "*Conan Doyle*" ni togi označevalec. Vendar pa Kripke omejuje svojo teorijo na takšne variance možnih svetov, ki so le "kvalitativno različni" od dejanskega sveta, torej na tiste, ki imajo enake individue kot dejanski svet, ti individui pa lahko imajo v teh svetovih drugačne lastnosti kot v dejanskem svetu.

kvaliteto identitete, tj. njeno nujnostjo. V tem primeru seveda sprejmemo idejo, da sta "*Danica*" in "*Večernica*" pravi lastni imeni (po Kripkeju torej toga označevalca). To idejo je sprejel tudi Kripke, ki ima takšne identitete za primer *aposteriornih nujnih stavkov*.[2]

Vendar pa ti dve varianti odgovora nista edini možni, kajti lahko se sploh ne strinjamo z idejo, da identiteta velja le za lastna imena oziroma za toge označevalce, pač pa iščemo kak defekt v samem dokazu za nujnost identitete. Mislim, da je en možen defekt v tem, da nekateri predikati niso *lastnostni predikati* tistih predmetov, ki so referenti imen, ki nastopajo v identiteti. Ti predikati se le posredno nanašajo na predmete, ki jih navajajo njihovi argumenti. Takšni predikati so pogosto, na primer, modalni predikati (predikati o načinih bivanja stanj stvari) in intenzionalni predikati nasploh, zlasti predikati, ki opisujejo način pojavljanja nečesa *za nas* ipd. Težko bi natančno opredelili obseg teh predikatov in natančna pravila, kdaj kak predikat predstavlja lastnost predmeta in kdaj se le posredno nanaša nanj, toda privedejo do odpovedi zakona (I_1) ali (I_2) oziroma do odpovedi iz njiju izhajajočega pravila o substituciji enakega.

Predlagam torej, da razlikujemo med identiteto kot *realno relacijo* (*realna identiteta*) in identiteto kot *imensko relacijo* (*imenska identiteta*). V prvem primeru gre za ekvivalenčno relacijo "*je ista stvar kot*", v drugem za ekvivalenčno relacijo "*pomeni isto kot*". Razlika med njima je v tem, da se prva nanaša na vse *lastnosti* stvari, druga pa na vse *predikate*, ki jih lahko v danem jeziku pripišemo določenemu imenu (oziroma vse predikate, katerih argument lahko postane določeno ime). Druga relacija ustreza "običajni" identiteti, le da se

[2] Seveda to ne pomeni, da je samo ta možnost razumna, tudi prva je možna. Na to kaže odpoved pravila substitucije identičnega v nekaterih dokaj razumnih primerih. Na primer, če vzamemo predikat *Fx = x je bil*(*a*) *pred 5000 leti opisana kot prva zvezda na jutranjem nebu*, potem dobimo implikacijo: (*Danica = Večernica*) ⊃ (*Danica je bila pred 5000 leti opisana kot prva zvezda na jutranjem nebu* ⊃ *Večernica je bila pred 5000 leti opisana kot prva zvezda na jutranjem nebu*).
Če upoštevamo, da je *Danica* okrajšava za *prva zvezda na jutranjem nebu* in *Večernica* okrajšava za *prva zvezda na večernem nebu*, potem dobimo iz identitete *Danica = Večernica* implikacijo *Prva zvezda na jutranjem nebu je bila pred 5000 leti opisana kot prva zvezda na jutranjem nebu* ⊃ *prva zvezda na večernem nebu je bila pred 5000 leti opisana kot prva zvezda na jutranjem nebu*. Ta implikacija bi morala biti resnična, pa ni, kajti njen antecedens *Prva zvezda na jutranjem nebu je bila pred 5000 leti opisana kot prva zvezda na jutranjem nebu* je očitno resničen stavek, konsekvens *Prva zvezda na večernem nebu je bila pred 5000 leti opisana kot prva zvezda na jutranjem nebu* pa je očitno neresničen stavek. Morda kdo poreče, da ta primer ni v redu in to zato, ker se sklicujemo na semantičen predikat "*biti opisan kot prva zvezda na jutranjem nebu*". Morali bi najti kak realni predikat. A tudi tega lahko brez težav najdemo. Vzemimo *Fx = x sveti ob jutranjem svitu*. Na podlagi identitete *Danica = Večernica* dobimo sedaj implikacijo *Danica sveti ob jutranjem svitu* ⊃ *Večernica sveti ob jutranjem svitu*, in ta implikacija je prav tako neresnična, kajti njen antecedens je očitno resničen, konsekvens pa očitno neresničen, *vsaj dokler oba stavka razumemo neposredno, tj., tako kot se glasita* (tj., upoštevamo verbalno definicijo "*Danica = prva zvezda na jutranjem nebu*" in "*Večernica = prva zvezda na večernem nebu*"). Russellovska analiza obeh stavkov bi dala drug rezultat, da sta namreč tako antecedens kot konsekvens resnična stavka, kajti dobili bi stavek (∃!*x*)(*x je prva zvezda na jutranjem nebu* ∧ *x sveti ob jutranjem svitu*) ter stavek (∃!*x*)(*x je prva zvezda na večernem nebu* ∧ *x sveti ob jutranjem svitu*), ta stavka pa sta resnična, ker govorita o Veneri, ki je res en in isti objekt, ki se pojavlja kot prva zvezda na jutranjem nebu in prva zvezda na večernem nebu. Seveda lahko Kripke ali kdo drug najde kak drug, ustreznejši primer, kjer vsaj na ravni realnih predikatov ni tovrstnih problemov in kjer seveda prav tako velja aposteriorna nujnost identitete.

omejuje na določen jezik. Poudarjam, da lahko včasih govorimo tudi o *realni* in *nujni identiteti*. Realna identiteta na splošno ni nujna, kajti nujnost ni predikat *individuov*, temveč je predikat *predikatov*. Vendar pa tedaj, kadar za vse lastnosti *F* predmetov *a* in *b* velja, *da je ekvivalenca Fa ≡ Fb nujna*, lahko rečemo, da je identiteta (*a = b*) nujna. Pri matematičnih predmetih, na primer, lahko govorimo o nujni identiteti, kajti njim vse lastnosti pripadajo nujno. Na splošno pa realne identitete niso nujne, kajti obstaja vsaj nekaj lastnosti, za katere velja, da je *Fa ≡ Fb* le kontingentna ekvivalenca.[3] Za realne identitete ne moremo izpeljati, da so vse realne identitete nujne, kajti predikat "*nujno* (*x = a*)" ne označuje realne lastnosti *x-a*, temveč se le posredno nanaša na kako vrednost spremenljivke *x*.

Imenska identiteta je avtomatsko nujna tedaj, če jezik dopušča oblikovanje modalnih predikatov, tj. predikatov, ki vsebujejo modalne operatorje in če pravilo substitucije identičnega v tem jeziku res velja za vse smiselne predikate, ki jih dopušča ta jezik. V tem primeru lahko izpeljemo dokaz, da je identiteta nujna (po zgornjem zgledu). Vendar to pomeni, da v danem jeziku lastna imena uporabljamo le tako, da so vse identitete nujne.

V tako imenovanih ekstenzionalnih jezikih, v katerih imamo le takšne izraze, ki dopuščajo strogo ekstenzionalno interpretacijo (tj. interpretacijo individualnih imen z njihovimi referenti, predikatov z razredi predmetov realnega sveta, za katere so ti predikati resnični, in evalvacijo stavkov z njihovimi resničnostnimi vrednostmi), običajno ni problemov z nujno identiteto, kajti modalnih predikatov tu ni, saj ti terjajo intenzionalno interpretacijo (na primer s pomočjo pojmov).[4] Imenska identiteta (v ekstenzionalnem jeziku) implicira realno identiteto (vsaka imenska identiteta je tudi realna, ni pa nujno obratno, ker morda v jeziku ni predikatov za kake lastnosti stvari). Če bi v kakem ekstenzionalnem jeziku lahko oblikovali predikate vseh lastnosti obravnavanih predmetov, potem bi se imenska identiteta natanko ujela z realno identiteto, vendar je to le ideal, saj niti ne vemo, kakšne vrste lastnosti predmetov lahko sploh pričakujemo.

V jezikih, ki dopuščajo razne oblike intenzionalnih predikatov (na primer predikate nujnosti, možnosti, prepričanja, pomenjanja itd.), lahko pride do

[3] Vzemimo, na primer, enakost 9 = *število planetov v Sončnem sistemu*. Ali je to nujna enakost? Ne. Lastnost *je število planetov v Sončnem sistemu* ni lastnost števila 9, pač pa predikat, ki se posredno nanaša na to število, kajti dejansko gre za okrajšavo predikata "*je kardinalno število množice planetov v Sončnem sistemu*", ki je zopet okrajšava predikata "*je množica naravnih števil* {1, 2, ..., *n*}, *ekvipolentna množici vseh planetov Sončnega sistema*". Zlasti iz zadnje formulacije je jasno razvidno, da predikat "*je število planetov*" ne podaja kake lastnosti števila 9, temveč se zelo posredno nanaša nanj. Identiteta 9 = *število planetov* torej ni aritmetična, ne govori o lastnostih števil, zato tudi ni nujna, temveč le kontingentna. V kolikor jo imamo za realno identiteto, potem iz nje ne moremo izpeljati, da je nujna, kajti predikat "*nujno* (*x* = 9)" le tedaj izraža *lastnost x-a*, ko gre za aritmetični objekt, ne pa za objekt, opisan s poljubnim predikatom, ki se le posredno nanaša na število (kot je, na primer, "*število planetov*"). Zato predikat "*nujno* (*x* = 9)" ne moremo uporabiti kot *Fx* v ustreznem zakonu o substituciji identičnega za realno identiteto in tako preprečimo izpeljavo, da velja *Nujno* (*število planetov* = 9).

[4] Dva ekstenzionalna predikata sta enaka natanko tedaj, ko imata enaki ekstenziji, tj. enaka obsega, dva intenzionalna predikata pa sta enaka natanko tedaj, ko predstavljata isti pojem (imata enako vsebino). To je seveda le groba opredelitev, ki jo je treba v semantiki še dalje izdelati. Obstaja več sistemov intenzionalnih semantik (na primer Carnap, 1970, Montague, 1974). Možna je tudi vmesna oblika, ko damo intenzionalnim predikatom neko psevdoekstenzionalno interpretacijo, na primer s pomočjo možnih svetov ("modalna ekstenzija" predikata *P* je tedaj, na primer, množica parov {*w*, D_{wp}}, kjer je *w* kak možni svet, D_{wp} pa obseg predmetov, ki v *w* ustrezajo predikatu *P*. Dva intenzionalna predikata sta enaka, če imata enaki modalni ekstenziji).

odstopanj med realno in imensko identiteto, kajti mnogi intenzionalni predikati podajajo le naš odnos do predmetov, zato to zanesljivo niso lastnostni predikati. V tem primeru realna identiteta zanesljivo ne implicira imenske, to pa pomeni tudi, da ni vsaka realna identiteta nujna, kajti le imenska identiteta dopušča prosto substitucijo imen v modalne kontekste. Če imamo dve imeni *a* in *b* in njuno imensko identiteto ($a =_i b$), potem lahko izpeljemo *nujno* ($a =_i b$), saj je predikat "*nujno* ($x =_i b$)" dopusten.[5] Pa tudi imenska identiteta tedaj na splošno ne implicira realne, kajti jezik morda ne dopušča tvorbe lastnostnih predikatov določene vrste (na primer abstraktnih predikatov).

Tako imam naslednji predlog za zakona imenske oziroma realne identitete:

(II) Za vsak predikat "*Fx*" in imensko identiteto ($a =_i b$) jezika *J* velja:
$(a =_i b) \supset (Fa \supset Fb)$.[6]

(RI) Za vsako lastnost F_l in realno identiteto ($a =_r b$) velja:
$(a =_r b) \supset (F_l a \supset F_l b)$.

Ni pa potrebe po kaki absolutni identiteti, ki bi bila realna (tj. identiteta stvari) in bi dopuščala substitucijo v vse možne lastnosti in tudi v vse predikate, ki se *v kateremkoli jeziku že* posredno nanašajo na "enake" stvari. Mislim, da je to le logična in ontološka fantazma. Kot rečeno, izpeljava, po kateri je vsaka identiteta nujna, velja le za *imensko* identiteto v takšnih jezikih, ki dopuščajo modalne predikate, ne pa za realno identiteto, ki nas tu prvenstveno zanima. Kot sem že pokazal v drugi opombi, za paradigmatski primer identitete *Danica = Večernica* velja, da je to realna identiteta, torej ne drži, da je to nujna identiteta, kot trdi Kripke. Le če na silo razumemo to identiteto kot imensko in uporabimo jezik z modalnim predikatom predikatov "*nujno F*" – za primer $Fx = (x = a)$ –, lahko izpeljemo *Nujno* (*Danica = Večernica*). Da bi to utemeljili, bi morali navesti dodatne razloge, ki za primer *Danice* in *Večernice* upravičujejo substitucijo identičnega v vseh kontekstih tega jezika. Zgolj sklicevanje na identiteto pomeni, da smo postavili voz pred konja, tj., da smo na tiho predpostavili tega, kar skušamo dokazati.

Če sprejmemo ta predlog razlikovanja v pojmu identitete, potem elegantno odpadejo tudi razlogi za drug znamenit modalni paradoks, namreč za izpeljavo stavka *Nujno je, da je število planetov večje od* 7, ki izhaja že od Quina (Quine, 1961). Vzemimo stavek "*Nujno je, da* 9 >7", ki je seveda resničen, saj izhaja iz matematične resnice "9 >7". Sedaj vzemimo identiteto 9 = *število planetov*. Če privzamemo neomejeno substitucijo identičnega, potem po zamenjavi izraza "*število planetov*" na mesto "9" v navedenem nujnem stavku dobimo *Nujno je*,

[5] Naj opozorim, da moje razlikovanje med realno in imensko identiteto ni isto kot uvajanje tako imenovanih relativnih identitet, kot jih poznajo, na primer, Geach, Wiggins ali Griffin (glej Griffin, 1977), kajti ne gre za to, da bi uvajal identitete, omejene glede na tip ekvivalence, na primer *a je istega tipa T kot b*, ki dopuščajo le takšne zamenjave *a* z *b* ali obratno, ki ostajajo znotraj predikatov, ki pripadajo tipu *T*, temveč za "prave" identitete, neomejene na kak tip ekvivalence. Razlika med predikati, ki izražajo kako lastnost predmeta in preostalimi predikati, ki se le posredno nanašajo na dani predmet ni "tipska", temveč načelna: ontološko-semantična.

[6] Ustrezno kvantificirano verzijo tega zakona si bralec lahko zamisli sam.

da je š*tevilo planetov* > 7, kar pa je napačno, saj bi bilo lahko število planetov tudi manjše kot 7. Vendar pa – če upoštevamo, da je identiteta 9 = š*tevilo planetov* le realna, ne pa imenska identiteta – potem ne smemo uporabiti substitucije izraza "š*tevilo planetov*" namesto "9" v stavku "*Nujno je, da je* 9 > 7", ker "*nujno je, da je x* > 7" (v splošnem) ni predikat lastnosti tega, kar lahko stoji na mestu *x*, temveč le posredni predikat vrednosti individualne spremenljivke *x* (predikat "*nujno, da je x* > 7" je namreč predikat predikata "*x* > 7"). Na mesto "9" lahko v našem stavku nujnosti postavimo zgolj takšne izraze *a*, ki tvorijo nujne identitete *Nujno, da a* = 9. Na primer $a = 3^2$, kajti identiteta $3^2 = 9$ je nujna identiteta. Ne moremo pa postaviti *a* = š*tevilo planetov*, kajti š*tevilo planetov* = 9 ni nujna, temveč kontingentna realna identiteta. Iz nje ne moremo izpeljati, da je tudi nujna, kot je počel Quine in mnogi drugi logiki za njim, da bi dokazali, kako razlikovanje med nujnimi in kontingentnimi identitetami nima smisla. Vprašanje, ali je kaka identiteta nujna ali ne, je vprašanje ontologije ali semantike, nikakor pa ne vprašanje formalne logike, kot sugerirajo mnogi logiki od Marcuseve dalje in kar so mnogi sprejeli kot nekakšno apriorno resnico.

Na koncu se vprašajmo še, kaj določa, da je kaka identiteta imenska v kakem jeziku *J*. Tega predvsem ne moremo *ugotoviti a priori*, temveč moramo šele odkriti, to pa tako, da ugotovimo, ali dve individualni imeni lahko medsebojno zamenjamo v vseh stavkih, ki jih dopušča dani jezik. Pogosto je dovolj ugotovitev, da je ustrezna *realna* identiteta tudi nujna, ali velja v kakih epistemskih kontekstih ipd. V tem primeru lahko ta identiteta postane imenska v jeziku, ki dopušča modalne predikate ali epistemske predikate določene vrste. V teh primerih namreč trivialno velja, da iz (*a* = *b*) izhaja, da je tudi nujna ali da lahko nanjo uporabimo ustrezen epistemski operator.

Najprej naj poudarim, da ob predpostavki splošne substitucije enega imena na mesto drugega v poljubnih kontekstih lahko pridemo do še bolj nenavadnih zaključkov, kot je zaključek, da so vse identitete nujne. Sklepamo, na primer, lahko, da je vsakdo prepričan v vsako identiteto (*a* = *b*), če je le prepričan, da (*a* = *a*) ali da je (*b* = *b*). Podobno lahko sklepamo, da so vse identitete samoumevne, saj je vendar za vsak *a* samoumevno, da (*a* = *a*), ali da noben razumen človek ne dvomi v nobeno identiteto (*a* = *b*), ker pač noben razumen človek ne dvomi, da (*a* = *a*), ali da (*b* = *b*). Vse navedene trditve lahko izpeljemo iz (*a* = *b*) in uporabe neomejenega pravila substitucije identičnega po podobnem obrazcu, kot smo to pokazali na primeru izpeljave trditve, da so vse identitete nujne. Seveda se kljub temu lahko zgodi, da nekdo ni prepričan v identiteto *Tulij* = *Cicero*, pa čeprav je morda prepričan, da *Cicero* = *Cicero*, saj morda sploh ne ve za ime *Tulij*.[7] Prav tako identiteta *Tulij* = *Cicero* nikakor ni samoumevna, pa čeprav je samoumevna identiteta *Cicero* = *Cicero*. Podobno se lahko zgodi, da kdo dvomi v identiteto *Tulij* = *Cicero*, pa čeprav je razumen človek in ne dvomi v identiteto *Cicero* = *Cicero*. To pomeni, da identiteta *Tulij* = *Cicero* na splošno ne predstavlja imenske identitete, razen morda v tistih jezikih, ki so povsem ekstenzionalni, torej ne poznajo nobenega intenzionalnega predikata oziroma stavka.

[7] Primer identitete *Tulij* = *Cicero* je Quinov (Quine, 1961).

Vzemimo sedaj kako nujno realno identiteto, na primer $3^2 = 9$. Če uporabljamo jezik, ki od intenzionalnih predikatov pozna le modalne predikate, potem lahko to identiteto spremenimo tudi v imensko *za ta jezik*, nikakor pa ne za kak drug intenzionalni jezik, na primer jezik, ki uporablja predikat "*A* ve, da ...". Kajti zanesljivo je kak človek, ki ne ve, da je $3^2 = 9$, pa čeprav pozna števila 2, 3, 9 in, na primer, ve, da je 9 = 9. Če bi identiteto $3^2 = 9$ imeli za imensko identiteto tudi v tem jeziku, potem bi moralo za vsako identiteto veljati, da vsak *razumen* človek ve za vsako identiteto, če ve za vsaj en člen identitete. To pa zato, ker vsak razumen človek ve za samoidentiteto vseh terminov, ki jih uporablja.

Tedaj imamo namreč tale sklep: $(3^2 = 9) \supset$ (*A ve*, *da* $(9 = 9) \supset$ *A ve*, *da* $(3^2 = 9)$).

Ker po predpostavki drži *A ve*, *da* (9 = 9), potem drži tudi *A ve*, *da* $(3^2 = 9)$. Pa vendar se lahko zgodi, da nekdo, ki se šele uči aritmetike in pozna števila 2, 3, 9 in za njihovo samoidentičnost, še ne ve, da je $3^2 = 9$. To je še bolj očitno tedaj, če bi vzeli za izhodišče kako drugo, manj trivialno aritmetično identiteto, na primer $3^9 = 19.683$. Tudi od tod bi sledilo, da vsakdo, ki na primer ve, da 19.683 = 19.683, ve tudi, da je $3^9 = 19.683$, kar zanesljivo ne drži celo za vse matematike, kaj šele za matematične laike. V jeziku, ki dopušča modalne predikate in predikat vednosti, so lahko imenske le tiste *realne* identitete, ki so *nujne* in za katere velja, da *vsakdo zanje ve*, čim pozna vsaj en člen identitete. Težko, da bi lahko našli kako obsežnejšo množico tovrstnih identitet. Šele če bi se omejili na razumne epistemske subjekte, bi lahko opredelili malo obširnejšo množico imenskih identitet, kajti kar nekaj identitet je, ki so znane vsem razumnim subjektom, če so le seznanjeni z vsaj enim njihovim členom. Toda to niso več logična, temveč empirična, oziroma bolje, empirična vprašanja. Vidimo pa, da ne moremo vnaprej reči, katere realne identitete so tudi imenske identitete. To je empirično in ne logično vprašanje.

IS IDENTITY REALLY NECESSARY?

The article handles the problem of necessary identities, i.e., the question, are all identities really necessary. I try to find a logical factor, which would block the well-known derivation of this statement (Marcus, Quine, Kripke etc.), and offer the difference between the real and the nominal identity. The first identity is the identity of things, and the second is the identity of meaning. The first concerns *properties* of things and the second concerns all *predicates of a given language*, which directly or indirectly refer on a thing. Real identity allows only the substitution of names in the property-predicates, and the nominal identity allows the substitution of names in all predicates of a given language. Real identity generally speaking isn't necessary, because the predicate "*necessary* (*x* = *a*)" which is occurring in the proof of the claim that all identities are necessary, doesn't express a property of things. It signifies the kind of belonging of the property (*x* = *a*) to all values of *x*. Thus we cannot use the predicate "*necessary (x = a)*" in the proof. The question: is an identity contingent or necessary, is the question of ontology or semantics, and not a question of formal logical. The question: is an identity real or nominal, is empirical and not logical.

Keywords: identity, necessity, substitution, property, predicate.

Literatura

Carnap, R. (1970). *Meaning and Necessity*. Chicago: The University of Chicago Press.

Griffin, N. (1977). *Relative Identity*. Oxford: Oxford University Press.

Kripke, S. (1971). "Identity and Necessity". V Muntz, M. K. (ur.), *Identity and Individuation*, New York: New York University Press.

Quine, W. V. (1961). "Reference and Modality". V Quine, W. V., *From a Logical Point of View*, Harvard: Harvard University Press.

Marcus, R. B. (1961). "Modalities and Intensional Languages". *Synthese*, 4.

Montague, R. (1974). "Universal Grammar". V Montague, R. M., *Formal Philosophy*, New Haven: Yale University Press.